

Kertomuksellinen tutkimus
perhehoitoon sijoitettujen lasten läheisistä

Lisensiaatintutkimus

Tarja Pelkonen

Itä-Suomen yliopisto

Yhteiskuntatieteiden ja
kauppatieteiden tiedekunta

2013

UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND, Faculty of Social Sciences and Business
Studies Department of Social Sciences, Social Work

PELKONEN TARJA: Narratives of Foster Care Placed Children's Relatives.

Licentiate thesis, Community Social Work Specialization, 37 pages

Advisors: Professor Juha Hämäläinen

Professor Riitta Vornanen

April 2013

Keywords: Child Welfare Services; Foster Care; Documentation; Relatives; Communities; Narratives

ABSTRACT

My research question is "What kind of narratives children care documents produce for the relatives of the children who have grown in the foster families and what kind of communities the placed children relatives establish?" Research material is documents of seven children, which are placed in foster families under at 3 years old from time of the years 2000- 2010. As result of narrative analysis is materialized seven narratives and hearts of stories is children's relatives. The placed children's relatives establish family communities, which contain Good, Bad, Crippled and Lost from their types. Family community's members combine at least some way shares common cultural heritage and community interaction. Communities are present in the traditional family communities to accompany the strong emotional bonds, warm and safety, but they also have broken family relationships, morality and community member's exclusion. Relatives in the rehabilitation and live management is supported on the social workers and foster family's approval and support as relatives regular contact with children during foster care. This is particularly important in the care like on the nearby path, which links to communities own families are broken. Recommendation is foster parents training and support working with children's relatives. Social workers also earn more training to identify the needs of nearby relatives to the child and realizing importance of relationship and importance of nurturing foster care during. In addition, the society is needed placed children's relatives meet the needs of their rehabilitation and support services. Eye of child protection documentation must be paid parent's and children's customer plans, real-time and in depth, customers inclusive documentation. Participatory documentation could add close experience of involvement, being heard and the respect received from authorities. It could generate positive and close empowering texts in place of currently prevalent problem-oriented texts and it could help relatives the confidence of social workers and foster parents to.

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta, Yhteiskuntatieteiden laitos, Sosiaalityö

PELKONEN TARJA: Kertomuksellinen tutkimus perhehoitoon sijoitettujen lasten läheisistä.

Lisensiaatin tutkimus, Yhteisösosiaalityön erikoisala, 37 sivua.

Ohjaajat: Professori Juha Hämäläinen
                          Professori Riitta Vornanen

Huhtikuu 2013

Avainsanat: lastensuojelu, perhehoito, dokumentointi, läheiset, yhteisöt, kertomuksellinen tutkimus

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksessani etsin vastausta kysymykseen ”Minkälaisia kertomuksia lastensuojelun asiakirjat tuottavat sijaisperheissä kasvaneiden lasten läheisistä ja minkälaisia yhteisöjä sijoitettujen lasten läheiset muodostavat?”. Aineistona ovat vuonna 2000 Helsingin kaupungin perhehoitoon alle 3-vuotiaana sijoitettujen seitsemän lapsen lastensuojelun dokumentit ajalta 2000–2010. Kerronnallisen analyysin tuloksena syntyi seitsemän kertomusta, joiden ytimessä ovat tutkimukseni kohteena olevien lasten läheiset. Sijaisperheissä kasvaneiden lasten läheiset muodostavat perheyhteisöjä, jotka pitävät sisällään läheistyypiltään Hyviä, Pahoja, Rujoja ja Kadotettuja läheisiä. Näiden perheyhteisöjen jäseniä yhdistää ainakin jollakin tavalla jaettu yhteinen kulttuuriperintö, vuorovaikutus ja yhteisyys. Niissä ovat läsnä perheyhteisöihin perinteisesti liitettävät vahvat tunnesiteet, turvallisuus ja lämpö, mutta myös rikkoutuneita perhesuhteita, moraaliala ja yhteisön ulkopuolelle sulkemista. Läheisten kuntoutumista ja elämänhallintaa tukevat sosiaalityöntekijän ja sijaisperheen antama hyväksyntä ja tuki sekä läheisten säännöllinen yhteydenpito lapseen sijaishuollon aikana. Erityisen tärkeää sosiaalityöntekijän ja sijaisperheiden tuki on elämän laitalopulla kulkeville läheisille, joiden siteet omaan perheyhteisönsä ovat löyhät tai kokonaan katkenneet. Suosittelem sijaisperheille ja sosiaalityöntekijöille koulutusta ja tukea sijoitettujen lasten läheisten tarpeiden tunnistamiseen sekä lapsille läheisten suhteiden ja niiden vaalimisen tärkeyden ymmärtämiseen. Yhteiskunnalta tarvitaan sijoitettujen lasten läheisten tarpeita vastaavia ja heidän kuntoutumistaan tukevia palveluita. Lastensuojelun dokumentoinnissa katse on kiinnitettävä vanhempien ja lasten asiakassuunnitelmiin sekä ajantasaiseen, perusteelliseen ja asiakkaita osallistavaan dokumentointiin. Osallistava dokumentointi saattaisi lisätä läheisten kokemuksia osallisuudesta, kuulluksi tulemisesta ja viranomaisten kunnioituksesta heitä kohtaan. Se voisi myös tuottaa asiakirjoihin positiivisia ja läheisiä voimaannuttavia tekstejä nykyisen ongelmaakeskeisyyden tilalle ja edistää läheisten luottamusta sosiaalityöntekijöitä ja sijaisvanhempia kohtaan.

JOHDANTO

Tutkimuksessani etsin vastausta kysymykseen ”Minkälaisia kertomuksia lastensuojelun asiakirjat tuottavat sijaisperheissä kasvaneiden lasten läheisistä ja minkälaisia yhteisöjä sijoitettujen lasten läheiset muodostavat?” Teoreettisen taustan olen rakentanut lastensuojelun perhehoitoa koskevasta aikaisemmasta tutkimuskirjallisuudesta ja yhteisön käsitteestä. Aineistona ovat vuonna 2000 Helsingin kaupungin perhehoitoon alle kolmen vuoden ikäisinä sijoitettujen seitsemän lapsen lastensuojelun asiakirjat vuosilta 2000–2010. Tavoitteena on tuottaa tietoa perhehoitoon sijoitettujen lasten läheisistä ja avata näkökulmia perhehoitoon sijoitettujen lasten läheisten kanssa työskenteilyn sekä lastensuojelun dokumentoinnin kehittämiseen.

Läheisillä tarkoitan sijoitettujen lasten biologisia vanhempia ja muita sukulaisia. Läheiset ovat lapselle tärkeitä ja heidän pitäisi olla näkyvässä asemassa myös huostaan otettujen ja sijaishuoltoon sijoitettujen lasten elämässä, vaikka läheiset suhteet olisivat olleet ennen sijoitusta lapselle turvattomia. Suomessa lapsen huostassa pito on voimassa toistaiseksi ja vain siihen asti, kun sen perusteet lakkaavat. Sijaishuollon aikana lastensuojelun viranomaiset ja sijaishuoltopaikka ovat velvollisia tukemaan lapsen yhteydenpitoa hänelle tärkeisiin läheisiin. Sijaishuoltoon sijoitetun lapsen sosiaalityöntekijä vastaa lapsen sijoituksen valvonnasta ja tukemisesta, lapsen ja läheisten yhteydenpidon tukemisesta ja tarvittaessa yhteydenpidon rajaamisesta. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on myös huolehtia biologisen perheen ja sijaisvanhempien välisen hyvän ja rakentavan yhteistyön edellytyksistä.

Kiinnostukseni tutkimusaiheeseen ja lastensuojelun asiakirjojen tutkimiseen kumpuaa työskentelystäni lastensuojelun perhehoidossa. Olen havainnut, että valtaosa sosiaalityöntekijöiden työajasta kuluu sijaisperheiden ja viranomaisverkostojen kanssa toimimiseen, vaikka sosiaalityöntekijät tiedostavat lasten ja heidän läheistensä kanssa työskentelemisen, läheisten osallisuuden, kuntoutumisen sekä lasten ja läheisten yhteydenpidon tukemisen tärkeyden. Toinen tutkimusaiheen valintaan vaikuttanut seikka on, että suomalaisessa lastensuojelua koskevassa tutkimuksessa perhehoitoa, sijoitettujen lasten läheisverkostoja ja yhteisöjä on tarkasteltu varsin vähän ja yhteisönäkökulmasta

aihetta ei ole tutkittu juuri lainkaan. Suomessa perhehoitoa on tutkittu perhehoitoon sijoitettujen lasten kodille ja perhesuhteille antamasta näkökulmasta, perhehoitonuorten vanhempisuhteiden ja kiintymyssuhteen, perhesijoituksen onnistumisen ja sukulaissijaisvanhemmuuden perspektiivistä. Ulkomailla tehdyssä tutkimuksessa sijoitettujen lasten läheiset näkyvät muun muassa sosiaalisten verkostoja ja lasten hyvinvointia, perheen yhdistämistä, kiintymyssuhdetta, lapsen ja syntymävanhempien siteiden säilymisen merkitystä, sisarussuhteiden tärkeyttä, sukulaissijaisvanhemmuutta ja sijoituksen pysyvyyttä koskevassa tutkimuksessa.

Sosiaalityön arjessa olen todennut, että sijoitettujen lasten läheisiä koskeva dokumentointi on usein kirjavaa ja puutteellista, vaikka lastensuojelun työntekijän pitäisi kirjata lastensuojelun asiakkaana olevien lasten ja nuorten asiakirjoihin kaikki heidän tarvitsemiensa lastensuojelun palveluiden suunnittelun, järjestämisen ja seurannan kannalta olennaiset tiedot. Sijoitettujen lasten dokumenttien pitäisi kertoa lapsille merkityksellisiä asioita ja tapahtumia sijaishuollon aikana. Näin ollen niiden pitäisi kertoa myös sijoitettujen lasten läheisistä ja lasten yhteydenpidosta läheisiin sijaishuollon aika

Sosiaalityöntekijälle asiakastyön ajantasainen dokumentointi on väline, jonka avulla hän voi tehdä oman tietonsa ja toimintansa näkyväksi itselleen, asiakkailleen ja kollegoilleen. Dokumentointi on tärkeää myös asiakkaiden ja sosiaalityöntekijän oikeusturvan ja asiakastyön jatkuvuuden näkökulmasta, sillä se tallentaa tehdyn sosiaalityön yhteisesti nähtäväksi ja tarkasteltavaksi. (Kääriäinen 2003 ja 2005.)

Sijoitettuina olleille lapsille, nuorille ja aikuisille lastensuojelun sosiaalityön asiakirjat ovat merkittäviä, sillä ne auttavat heitä hahmottamaan omaa elämänhistoriaa ja paikantamaan sijaishuollon aikaiset tapahtumat osaksi omaa elämänjanaan (Kuusisto-Niemi & Kääriäinen 2005; Kääriäinen 2003 ja 2005). Sijoitettuina olleille lapsille, nuorille ja aikuisille lastensuojelun dokumenttien pitäisi tarjota mahdollisuuksia muisteluihin ja kohtaamisiin, jotka voivat auttaa heitä nivomaan oman elämäntarinansa osaksi läheisten ihmisten tarinoita ja rakentamaan omaa, jatkuvaa elämäntarinaansa (Eronen 2008, 32).

Oletan, että lastensuojelun dokumentit ovat merkityksellisiä myös sijoitettujen lasten vanhemmille ja muille läheisille. Lapsen huoltajilla asiaan osallisina oikeus saada tietoonsa kaikki alaikäistä lastaan ja itseään koskevat asiakirjat, jollei niiden luovuttaminen ole lapsen edun vastaista. Lastensuojelun sosiaalityön arjessa olen huomannut, että lasten vanhemmat ja muut huoltajat harvoin pyytävät lastensuojelun dokumentteja itselleen. Usein sosiaalityöntekijät eivät myöskään luovuta asiakirjoja vanhemmille ja muille asianosaisille, jos he eivät niitä erikseen pyydä. Lastensuojelun asiakirjoja vanhempien näkökulmasta tehdyn tutkimuksen mukaan lastensuojelun perheiden vanhempien ja asiakirjojen välinen suhde voi olla asiakasta tukeva käytännöllinen suhde, tai asiakasta haavoittava, alistava ja voimattomuutta tuottava traumaattinen suhde (Vierula 2012).

AIKAISEMPI TUTKIMUS

Suomessa perhehoitoa on tutkittu esimerkiksi perhehoitoon sijoitettujen lasten kodille ja perhesuhteille antamasta näkökulmasta (Hämäläinen 2012), perhesijoituksen onnistumisen (Vähämaa 2008), sukulaissijaisvanhemmuuden (Koisti-Auer 2008) sekä perhehoitonuorten vanhempisuhteiden ja kiintymyssuhteen (Valkonen 1995) perspektiivistä.

Ulkomaisessa perhehoitoa koskevassa tutkimuksessa sijoitettujen lasten läheisverkot näkyvät muun muassa sijoitettujen lasten sosiaalisia verkostoja ja lasten hyvinvointia, perheenyhdistämistä sekä lapsen ja syntymävanhempien siteiden säilymisen merkitystä koskevassa tutkimuksessa. Läheiset näkyvät myös tutkimuksessa, joka koskee sisarusuhteiden merkitystä, sukulaissijaisvanhemmuutta ja sijoituksen pysyvyyttä.

Sijoitettujen lasten sosiaalisten verkostojen ja lasten hyvinvoinnin näkökulmasta tehtyjen tutkimusten mukaan lapsen psyykkisen hyvinvoinnin kannalta tärkeää on, että hänen sosiaaliset suhteensa vanhempiin, muihin sukulaisiin ja kavereihin säilyvät. Läheiset suhteet ovat merkittävä suojaava tekijä lapsen tunne-elämässä. Ennen sijoitusta syntyneiden sosiaalisten suhteiden kadottaminen voi aiheuttaa lapselle psyykkistä ah-

dinkoa, joten sijaishuollon aikana näiden suhteiden ylläpitäminen ja tukeminen on tärkeää (Fong, Schwab & Amous 2006; Perry 2006). Kokonaan puuttuvat suhteet läheisiin voivat olla lapselle yhtä vakava suru ja voimavaroja kuluttava asia kuin ongelmalliset suhteet (Koisti-Auer 2008) ja kadonneet läheiset voivat olla lapsille hyvin tärkeitä (Hämäläinen 2012). Tutkimusten (Brown, Callahan, Strege, Walmsley & Dominelli 2009; Daniel & Taylor 1999; Scourfield 2006) mukaan lastensuojelun prosesseissa keskitytään äitien kanssa työskentelyyn ja isät jäävät usein syrjään lapsensa elämästä, mikä on potentiaalinen riskitekijä lapselle. Lapsen sijoitus saattaa venyttää suhteita biologiseen perheeseen ja vähentää yhteydenpitoa, mutta se voi myös vahvistaa ja tukea näitä suhteita. Toisaalta vahvat ja tukea antavat siteet uusien verkostojen kanssa saattavat korvata heikentyneet siteet entisiin verkostoihin ja antaa psyykkistä suojaa lapsella. (Perry 2006.)

Sijoitettujen lasten ja syntymävanhempien siteiden ylläpitämisen merkitystä koskevien tutkimusten mukaan sijoitettujen lasten siteiden säilyttäminen ja yhteydenpidon tukeminen syntymävanhempiin on erityisen tärkeää lasten kotiutumisen kannalta, jonka pitäisi olla lasten sijaishuollon ensisijainen tavoite. Lapsen ja vanhempien yhteydenpito sijoituksen aikana on edellytys lapsen ja vanhempien välisten perhesiteiden uudelleen luomiselle ja ylläpitämiselle kodin ulkopuolisen sijoituksen aikana. (Sanchriano & Jablonka 2000.) Miia Pitkäsen (2008) tutkimuksen mukaan Suomessa alle 18-vuotiaden lasten huostassa pito päättyy yleisimmin tilanteissa, kun lasten kasvuolosuhteet biologisten vanhempien luona ovat kehittyneet myönteiseen suuntaan. Perheen yhdistämistä on tutkittu myös kiintymyssuhdeteorian näkökulmasta tilanteissa, kun sijoitetulle lapselle on jo muodostunut merkittävä kiintymyssuhde sijaisvanhempiin. Tutkimusten tulokset puoltavat lapsen sijoituksen pysyvyyttä, jos sijaisvanhemmat ovat lapselle psykologisten vanhempien roolissa ja heidän välillään on jo turvallinen kiintymyssuhde. (Gauthier, Gilles & Jeliu 2004.)

Vaikka lapsen kotiutuminen ei olisi mahdollista, niin sijoitettujen lasten ja syntymävanhempien siteiden ylläpitäminen voi olla erittäin merkityksellistä lapsen hyvinvoinnin ja tulevaisuuden kannalta (Mapp 2002; Mapp & Steinberg 2007). Sijoitetut lapset tarvitsevat oman tarinansa ja identiteettiinsä rakentamiseen tietoa historiastaan ja per-

hesuhteistaan. Suhteiden säilyminen ja tunneside omiin sukulaisiin auttaa lasta oman historiansa tuntemisessa, oman tarinansa rakentamisessa ja identiteettiinsä luomisessa. (Kools 1997; Palmer 1995.) Mitä vähemmän lapsella tai nuorella on tietoa omasta historiastaan ja perheestään, sitä todennäköisimmin hän pyrkii luomaan sen omissa mielikuvissaan ja pahimmillaan hän voi pyrkiä ilmentämään mielikuvia kadotetuista vanhemmista tuhoavalla käytöksellään (Koisti-Auer 2008; Palmer 1995). Sanchrianon ja Jablonkan (2000) tutkimus paljastaa, että useimmiten sijoitetut lapset haluavat säilyttää vanhempinsa jonkinlaisen kontaktin, vaikka heillä olisi takanaan hyvinkin traumaattisia kokemuksia. Valkosen (1995) tutkimuksen mukaan sijoitetut nuoret usein toivovat, että vanhemmat olisivat pitäneet heihin enemmän yhteyttä sijaishuollon aikana. Hämäläisen (2012) tutkimuksessa perhehoitoon sijoitetut lapset kokevat biologisen perheensä läheisemmäksi kuin sijaisperheen ja he kaipaavat entiseen kotiinsa toivoen, että kodin tilanne paranisi. Biologisten suhteiden ylläpitäminen on tärkeää myös lapsen sijaishuollon päättymistä silmällä pitäen, sillä joillakin nuorilla on vain syntymäperheensä, kun he jättävät sijaishuollon taakseen (Mapp & Steinberg 2007).

Sijoitettujen lasten sisarusuhteita koskeva tutkimus osoittaa, että kodin ulkopuolelle sijoitetuille lapsille sisarusuhteiden jatkuminen on erittäin tärkeää. Perhehoitoon sijoitetuille lapsille erityisen tärkeitä ovat biologiset äidit ja sisarukset ja lapset toivovat yhteydenpitoa etenkin muualla asuviin sisaruksiinsa (Hämäläinen 2012). Sisarusuhteet ovat sijoitetuille lapsille erityisen merkittäviä, koska usein heillä on niukasti muita tukevia ihmissuhteita (Kosonen 1996) ja sisarusuhteiden säilyminen tuo lapsen elämään pysyvyyttä, tukea, rakkautta ja jatkuvuutta (Herrick & Piccus 2005). Hyvät ja turvalliset sisarusuhteet vanhempiin sisaruksiin voivat myös korvata lapsen ja vanhemman vaillinaista kiintymyssuhdetta ja tuoda lapselle turvallisuutta (Palmer 1995; Stewart & Marvin 1984; Teti & Ablard 1989). Tutkimukset puoltavat sisarusten sijoittamista yhdessä samaan sijaishoitopaikkaan, jos kaikilla sisaruksilla on sijaishoidon tarve. Yhdessä sijoitetuilla sisaruksilla on vähemmän käyttäytymisen ja tunne-elämän ongelmia (Smith 1995, 1998) ja he selviytyvät paremmin sijoituksen aiheuttamasta sekasorrosta, kuin toisistaan erotetut sisarukset (Staff & Fein 1992). Sisarustensa kanssa sijoitetuilla lapsilla on myös vahvempi herkkyys kiinnittyä ja asettua sijaisperheeseen,

kuin sisaruksista erotetuilla lapsilla ja tämä vähentää sijoituksen katkeamisen riskiä (Leathers 2004).

Sukulaissijaisvanhemmuudesta tehty tutkimus (esim. Cuddeback 2004; Gordon, McKinley, Satterfield & Curtis 2003; Jefferson Smith & Monahan 2006; Strozier, Elrod, Beiler, Smith & Carter 2004; Whittier, Coon & Aaker 2002) keskittyy sukulaissijaisperheiden resursseihin, tuen tarpeeseen ja sijoitetun lapsen hyvinvointiin, mutta lasten syntymävanhemmat ja muut läheiset näkyvät tutkimuksissa niukasti. Carrie Jefferson Smithin ja Deborah J. Monahanin (2006) tutkimus kertoo, että sukulaisperheille sijaisvanhemmaksi ryhtyminen voi olla erityisen haasteellinen päätös perhesiteiden vuoksi. Amy Holtanin (2008) sijoitettujen lasten, syntymävanhempien ja sukulaissijaisperheiden moninaisia suhteita koskevan tutkimuksen mukaan lapsen, syntymävanhempien ja sijaisvanhempien keskinäiset valtasuhteet, ymmärrys sukulaissijaisperheiden roolista ja tehtävästä sekä solidaarisuus vaikuttavat lapsen syntymävanhempien ja sijaisperheen yhteistyön sujuvuuteen. Syntymävanhempien ja muiden läheisten suhtautuminen sijoitukseen sekä yhteydenpidon onnistuminen ovat lapsen perhehoidon onnistumisen avainkysymyksiä. Sukulaissijoitus ei välttämättä takaa lapsen oikeutta pitää yhteyttä kaikkiin läheisiin. Lasten yhteydenpito sukulaissijaisperheen puoleisiin läheisiin toimii yleensä kohtuullisen hyvin, mutta yhteydet toiseen vanhempaan ja hänen sukulaisiinsa voivat olla katkenneet. (Koisti-Auer 2008, 80, 120.) Hämäläisen (2012) tutkimuksen mukaan lasten on helpompi sopeutua sukulaissijaiskotiin, kuin vieraaseen sijaisperheeseen.

Perhesijoituksen pysyvyyttä ja onnistumista koskevien tutkimukset osoittavat, että sijoitusten katkeamiset eivät johdu ensisijaisesti lasten syntymävanhemmista tai muista sukulaisista, vaan niiden syyt liittyvät useimmiten lapsen käyttäytymiseen ja oireiluun (Chamberlain, Price, Reid, Landsverk, Fisher & Stoolmiller 2006; James 2004; Strijker, Zandberg & van der Meulen 2005), sijaisvanhempien väsymiseen ja sijaisperheen tilanteeseen (Janhunen 2007; Mikkonen 2008) sekä lapsen aikaisempaan sijoitushistoriaan ja ikään (Webster, Barth & Needel 2000). Vähämaan (2008) tutkimuksessa lapsen ja sijaisperheen yhteensopivuus sekä toimiva yhteistyö kaikkien osapuolten kesken ovat tärkeimmät lapsen sijoitusta tukevat tekijät. Sosiaalityöntekijöiden mielestä syn-

tymävanhemmat liittivät sijoituksen onnistumiseen lapsen hyvinvoinnin ja sen, että heitä lapsen vanhempina arvostetaan sijaisperheessä.

Sijoitettujen lasten läheisten kanssa työskentelyä ja heidän tukemistaan käsittelevä tutkimus kannustaa sosiaalityöntekijöitä pitkäjänteiseen suunnitelmalliseen työskentelyyn, jonka keskiössä ovat lasten ja heidän läheistensä suhteiden tukeminen. Työskentelyssä mukana pitäisi olla itse lapset, heidän läheisensä ja sijaisvanhemmat ja sen tulisi olla joustavaa, yksilöllistä, oikea-aikaista ja intensiivistä (Thoburn, Cooper, Brandon & Conolly 2013; Tilbury & Osmond 2006.) David Howe (1998) suosittelee sosiaalityöhön suhteisiin perustuvaa työskentelymallia. Asiakkaita voidaan tukea ja auttaa parhaalla mahdollisella tavalla, kun sosiaalityöntekijät tiedostavat ja ymmärtävät läheisten suhteiden historian ja laadun merkityksen asiakkaidensa kasvuun, kehitykseen ja elämäntilanteeseen.

LÄHEISET YHTEISÖINÄ

Suomalaista lastensuojelua koskevassa tutkimuksessa sijoitettujen lasten läheisiä on tutkittu yhteisönäkökulmasta niukasti. Jo klassisessa käsiteparissa Gemeinschaft (suom. yhteisö) – Gesellschaft (suom. yhteiskunta) perhettä ja sukua pidetään esimerkiksi Gemeinschaft -tyyppisenä yhteisönä, jossa positiivinen yhteisöllisyys kumpuaa tunnesiteistä, mielihyvää ja tarpeiden tyydytyksestä (Tönnies 2002; Bauman 2002.) Vaikka yhteiskunnallisten ja kulttuuristen muutosten seurauksena muuttuvat perhesuhteet ovat arkipäivää yhä useammalle suomalaiselle lapselle (Broberg 2010), niin yhteiskunnassamme elää perinteinen käsitys perheestä ihmisen turvallisuuden tyysijana ja perheyhteisöjen vuorovaikutussuhteisiin liitetään oletukset suojasta, turvallisuudesta ja rakkaudesta (Vornanen 2006). Sijoitetut lapset ovat huostaan otettuja, joten heidän perheyhteisöissään turvalliset suhteet ovat jollakin tavalla pettäneet ja omat vanhemmat eivät ole eri syistä pystyneet tarjoamaan lapselle turvallista ja lapsen tervettä kehitystä tukevaa kasvualustaa (Laitinen 2008; Vornanen 2006).

Yhteisöjä koskevissa analyyseissa niiden tärkeimmiksi peruspilareiksi asettuvat yhteenkuuluvuuden tunne ja lämpö. Yhteenkuuluvuuden tunteen keskeiset tekijät ovat vuorovaikutus, yhteinen kulttuuriperintö sekä yhteiset arvot ja ihanteet. (Nivala 2008.) Heikki Lehtonen (1990) ja Michel Maffesoli (1995) puhuvat yhteisyydestä viitattaen yhteiseen, joka yhdistää yhteisön jäseniä. Yhteisyys heijastuu yhteisössä jaettuina uskokuksina, tunteina sekä subjektiivisina kokemuksina. Yhteisyys voi kehittyä vuorovaikutuksessa tai tietoisuudessa ja tunteissa kasvavana symbolisena yhteisyytenä. (Lehtonen 1990.) Vuorovaikutuksen perusedellytys on, että ihmiset ovat tekemisissä toistensa kanssa tai he ovat ainakin läsnä toisiaan varten ja se edellyttää aikaa sekä tilaa, jossa ihmiset voivat tavata toisiaan (Eräsaari 2007; Koskinen 2003; Okulov 2008). Symbolinen yhteisyys voi kehittyä ilman vuorovaikutusta ja se voi olla vahvaa. Symbolisen yhteisyyden kannattelema yhteisö voi pysyä koossa sisäisistä alistussuhteista huolimatta, jos ulkoinen turvattomuus koetaan suurempana vaarana kuin yhteisön sisällä tapahtuva alistaminen, halventaminen tai jopa väkivalta. Jos ihmisen oma identiteetti muotoutuu yhteisön jäsenyyden pohjalta, hänen ei ole helppo irrottautua yhteisöstä. (Lehtonen 1990.)

Yhteisyys voi olla myös hetkellistä. Se ei välttämättä ole suurta, kaunista ja hyväksyttävää ja sitä voi olla myös ala- ja vastakulttuureissa. (Maffesoli 1995.) Yhteisyys voidaan nähdä myös yhteisön henkisenä ilmapiirinä sekä yhteisöön liittyvinä arvoina ja niiden puolustamisena. Yhteisössä ei välttämättä löydy sijaa erilaisuudelle ja äärimillään kaikkien yhteisön jäsenten on hyväksyttävä yhteisön arvot siihen kuuluakseen. Yhteisöjen elinvoimasta kumpuaa jännite samanlaisuuden ja erilaisuuden välillä, joten oman yhteisyyden vahvistaminen ja toisten, ulkopuolisten, syrjiminen voivat ruokkia toisiaan. (Crown & Allan 1994.) Jorma Sipilä (1989, 127) puhuu poikkeavuudesta todeten, että se on välttämättömyys myös suvaitsevassa yhteisössä, mutta sen määrittely ja siitä koituva kärsimyksen määrä voi vaihdella paljon. Poikkeavuuden suvaitseminen lisää poikkeavuuksien määrää, mutta samalla se vähentää yksittäisten tapausten merkitystä ja seurausten ongelmallisuutta. Jos yhteisö ei hyväksy poikkeavuutta ja poikkeavat eristetään yhteisön ulkopuolelle, seuraukset poikkeavalle ovat raskaat ja hänen palauttamisensa yhteisöön on vaikeaa.

Lämmöllä viitataan jo oleviin lämpimiin suhteisiin tai lämpimien suhteiden mahdollisuuteen (Eräsaari 2009, 69). Perhe ja suku ovat luonnollisia yhteisöjä ja erityisesti niistä oletetaan hehkuvan yksilön hyvinvointia tukevaa ja turvallisuutta antavaa lämpöä (Bauman 2002). Pienillä, tiiviillä ja lämpimillä yhteisöillä on myös toinen puolensa ja se liittyy yhteisön moraalista kumpuavaan yhdenmukaisuuden paineeseen. Jos yhdenmukaisuuden paine on liian suuri, se voi sulkea ihmiseltä tien omiin, toisenlaisiin valintoihin ja aiheuttaa arvottomuuden tunnetta. Jokaisessa yhteisössä tehdään määrittelyjä siitä, ketkä ovat yhteisön jäseniä ja ketkä eivät. Yhteisössä otetaan mukaan ja suljetaan pois samanaikaisesti. (Eräsaari 2009; Saastamoinen 2009.) Eräsaari (2009, 71) tiivistää Durkheimin (1985) itsemurhatutkimuksessa tekemän päätelmän yksilön yhteisön ulkopuolelle jäämisen vaikeudesta lauseisiin ”Jos pienet, tiiviit yhteisöt heittävät ulkopuolelle tai ulkolaidalle, käy yksilön elämä tuskaiseksi” ja ”Miten kipeää on joutua yhteisön ulkopuolelle”.

Lapsen huostaanotto ja sijaishuolto ovat lastensuojelun sosiaalityön viimesijaisia interventioita, joilla puututaan lapsen ja hänen läheistensä tilanteeseen. Nämä lastensuojelun toimenpiteet väistämättä muuttavat lasten perheyhteisöjen rakennetta.

AINEISTO JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimukseni aineistona ovat vuonna 2000 Helsingin kaupungin perhehoitoon alle kolmen vuoden ikäisinä sijoitettujen seitsemän lapsen Helsingin sosiaalitoimen tietojärjestelmiin kirjatut ja pahvisiin lastensuojelun aktikansioihin talletetut lastensuojelun asiakirjat vuosilta 2000–2010. Aineiston valintaperuste on, että Helsingin perhehoidossa valtaosa lapsista ja nuorista on sijoitettu sijaisperheisiin pieninä ja huostaanottojen syissä painottuvat lasten kasvuolosuhteisiin liittyvät tekijät. Esimerkiksi vuonna 2007 Helsingin perhehoidossa olevista lapsista 39 % oli sijoitettu sijaisperheisiin alle kolme vuotiaina (Mikkonen 2008). Tutkin lastensuojelun dokumentteja kohtuullisen pitkältä yhdentoista vuoden ajalta olettaen, että tänä aikana jokaisen perhehoitoon sijoitetun lapsen asiakirjoihin on tehty kirjauksia läheisistä, läheisten elämäntilanteista ja niiden muutoksista, sekä lasten ja läheisten yhteydenpidosta sijaishuollon aikana. Ole-

tin myös, että yhdentoista vuoden aikana lastensuojelun dokumentointitavat ovat kehittyneet ja asiakirjoissa näkyy uudistetun lastensuojelulain (417/2008) velvoite huostaan otettujen lasten ja heidän vanhempiensa asiakassuunnitelmien laatimisesta ja säännöllisestä tarkistamisesta.

Aineistoni koostuu salassa pidettävistä lastensuojelun asiakkaina olevien lasten ja heidän perheidensä henkilötietoja sisältävistä viranomaisasiakirjoista, joiden salassapitoa ja julkisuutta säätelevät Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000), Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) ja Henkilötietolaki (523/1999).

Henkilötietolain (523/1999) 8§:n mukaan ihmisen henkilötietoja saa käsitellä vain hänen suostumuksellaan, mutta tieteellisessä tutkimuksessa henkilötietoja voidaan käsitellä ilman rekisteröidyn henkilön suostumusta, jos tutkijalla on asianmukainen tutkimussuunnitelma ja tutkimuksella on vastuullinen johtaja tai siitä vastaava ryhmä. Viranomaisten toiminnan julkisuutta koskevan lain (612/1999) 27§:n mukaan arkistoon siirretystä, salassa pidettäväksi säädetystä viranomaisen asiakirjasta saa antaa tietoja tutkimusta tai muuta hyväksyttävää tarkoitusta varten, jos asiakirjan siirtänyt viranomainen ole toisin määrännyt. Sosiaalihuollon asiakkaasta tai muusta yksityishenkilöstä tietoja sisältävät sosiaalihuollon asiakirjat ovat salassa pidettäviä ja niitä ei saa näyttää tai luovuttaa sivullisille (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000).

Helsingin kaupungin sosiaalivirasto myönsi minulle tutkimusluvan 31.3.2010. Aloitin aineistonkeruun pyytämällä Helsingin kaupungin Tilasto- ja tietopalveluyksiköstä tilaston kaikista vuonna 2000 laadituista Helsingin kaupungin lastensuojelun pitkäaikaisen perhehoidon toimeksiantosopimuksista. Saamani tilaston mukaan vuonna 2000 Helsingin perhehoitoon oli sijoitettu yhteensä 41 lasta, joista seitsemän lasta oli sijoitettu alle kolmen vuoden ikäisinä.

Keräsin tutkimusaineiston kesä- ja marraskuussa 2010 Helsingin kaupungin perhehoidon toimipisteessä viikonloppuisin, jolloin työpisteessä ei ollut muita työntekijöitä.

Sosiaalityöntekijöiltä pyytämäni aktikansiot palautin välittömästi, kun olin kopioinut niistä lasten läheisiä koskevat asiakirjat. Tutkimusaineiston säilytin lukitussa laatikossa kotona työhuoneessa, joten kukaan ulkopuolinen ei ole päässyt kosketuksiin aineistoni kanssa. Ensimmäisen lukukerran aikana mustasin kaikista asiakirjoista jokaisen lapsen, heidän läheistensä ja sijaisperheiden tunnistetiedot ja muutin lasten nimet. Tutkimuksessani eivät tule julki lasten läheisten ja sijaisvanhempien nimet, iät, asuinpaikkakunnat tai sosiaalityöntekijöiden ja muiden viranomaisten nimet. Kunnioitan asiakirjoja laatineita sosiaalityöntekijöitä ja heidän ammattitaitoaan, enkä arvostele tai arvioi kenenkään yksittäisen sosiaalityöntekijän työskentely- tai dokumentointitapaa.

Aineissani on yhteensä 436 dokumenttia, joista sosiaalitoimen tietojärjestelmistä tulostettuja asiakirjoja on 308 kappaletta. Sosiaalitoimen tietojärjestelmässä jokaisella seitsemällä lapsella on sijaishuollon muutospäätös, muistiinpanoja ja lapsen asiakassuunnitelmia. Vanhemman asiakassuunnitelmia aineistossa on viisi ja yhteydenpidon rajoittamista koskevia päätöksiä ei ole yhtään. Lapsen asiakassuunnitelmia on 39 kappaletta ja eniten niitä on Lassella (13 kappaletta), vähiten Heikillä (2 kappaletta). Asiakastietojärjestelmään kirjattujen muistiinpanojen määrä vaihtelee paljon. Eniten niitä on Liisalla (89 kappaletta) ja niukkimmin Minnalla (5 kappaletta). (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Lastensuojelun dokumenttien määrät aineistossa

Lapsi	Muistiinpanot	Asiakassuunnitelmat	Vanhempien asiakassuunnitelmat	Sijaishuollon muutospäätökset	Yhteydenpidon rajoittamispäätökset	Yht.
Liisa	89	5	1	1		96
Minna	5	5		1		11
Kalle	34	4	2	1		41
Marko	21	5	1	1		28
Lasse	35	13	1	1		50
Heikki	47	2		2		51
Niilo	25	5		1		31
Yhteensä	256	39	5	8		308

Lastensuojelun kansioista kerättyjä ja kopioituja lasten läheisiä koskevia asiakirjoja on yhteensä 128 kappaletta. Niitä ovat perhesijoituspyynnöt, vastaanottokotien lausunnot, sosiaalityöntekijöiden selvitykset, kirjeet, sähköpostit, terveydenhuollon lausunnot ja yhteenvedot, verkostokartat, sijaisperheiden täyttämät lapsen havainnointilomakkeet,

syntymävanhempien ja sijaisvanhempien suostumukset sekä oikeuden ja maistraatin päätökset. Valtaosa lastensuojelun kansioissa olevista asiakirjoista oli sosiaalityöntekijän ja lapsen läheisten sekä sosiaalityöntekijän ja sijaisperheen välisiä kirjeitä ja sähköpostiviestejä. Lastensuojelun asiakirjoja yhteensä eniten on Liisalla (125 kappaletta) ja vähiten Markolla (38 kappaletta).

ANALYYSI

Tutkimukseni analyysivälineenä käytin kerronnallista lukutapaa, jonka avulla muodostin lastensuojelun asiakirjojen tuottamista tarinoista kertomuksia. Matti Hyvärinen (2006) on luokitellut neljä kerronnallisen analyysin perusmallia, jotka ovat temaattinen luenta tai sisällön analyysi, kertomusten luokittelu kokonaishahmon perusteella, kertomusten kulun yksityiskohtainen analyysi sekä kertomuksen vuorovaikutuksellinen tuottamisen analyysi.

Hyvärisen (2006) luokittelua hyödyntäen analysoin kertomuksia niiden kokonaishahmoa ja teemoja tarkastellen. Luin ja käsittelin lastensuojelun asiakirjoja sosiaalityöntekijän kirjaamina, ajassa etenevinä ja tapahtumien kulkua ilmaisevina kertomuksina kohdistuen katseeni sijoitettujen lasten läheisiin. Kysyin tutkimusaineistolta: Keitä lapsen läheisiä asiakirjoissa mainitaan? Mitä lapsen läheisistä kerrotaan? Miten läheisistä kerrotaan? ja Kenen äänellä läheisverkostoista kerrotaan?

Useiden lukukertojen myötä minulle muodostui kokonaiskuva tutkimukseni kohteena olevien lasten läheisistä, vaikka joidenkin lasten dokumentoinnissa oli vuosien aukkoja ja monia läheisten elämän tärkeitä vaiheita oli saattanut jäädä kirjaamatta (ks. Saurama 2002). Kirjoitin kullekin lapselle muutaman sivun mittaisen tiivistelmäkertomuksen, joita analysoin etsien niistä sijoitettujen lasten läheisiä ja heidän elämäänsä kuvaavia teemoja. Nostin aineistosta viisi sijoitettujen lasten läheisiä ja heidän elämäänsä kuvaavaa teemaa. Tutkimuksen raportointia varten pakkasin jokaisen tiivistelmäkertomuksen noin puolen sivun mittaiseksi kertomukseksi. Kertomusten ytimessä ovat lasten läheiset ja heidän elämänsä lastensuojelun asiakirjojen kertomina.

Laadin jokaiselle lapselle genogrammin eli sukupuun. Genogrammi on ihmisen perhesysteemiä kuvaava visuaalinen esitys, jonka avulla voidaan saada kerättyä tietoa ihmisen perhesuhteista, kätkeyistä perhemalleista, myyteistä, odotuksista, rooleista ja menetyksistä (Altshuler 1999; McMillen & Groze 1994). Genogrammit auttoivat minua hahmottamaan lasten perhekokonaisuuksia ja löytämään lasten läheisiä koskevia teemoja. Laatimissani genogrammeissa naista symboloi punainen ympyrä ja miestä sininen neliö. Kuolleita läheisiä kuvaavat musta ympyrä ja musta neliö. Piirsin genogrammeihin myös lasten ja heidän läheistensä välisiä suhteita kuvaavat viivat. Sävyiltään lämpimät ja yhtenäiset viivat kuvaavat lapsen ja läheisen välisiä hyviä suhteita, joihin sisältyy rakkautta, läheisyyttä ja kiintymystä. Lapsen näkökulmasta vaikeita suhteita ovat katkenneet, ristiriitaiset, epäselvät, torjuvat ja pelottavat suhteet, joita symboloivat väriltään viileät, tummat ja muodoltaan särmikkäät viivat. Lapsen ja läheisen katkennutta suhdetta kuvaa suhdetta kuvaavan viivan välissä oleva musta pystysuuntainen kaksoisviiva.

Tutkimusaineistostani löytyi yhteensä 33 läheistä. Osa läheisistä on mukana asiakirjoissa läpi koko aineiston, mutta toiset heistä mainitaan asiakirjoissa vain yhden kerran tai satunnaisesti ja lyhyesti. Jokaisen tutkimani seitsemän lapsen asiakirjoissa näkyvät biologinen äiti ja isä. Aineistossa on seitsemän isoäitiä, joista äidinäitejä on kuusi ja isänäitejä on yksi. Sisarukset mainitaan vain yhden lapsen asiakirjoissa ja hän asuu samassa sijaisperheessä sisarustensa kanssa. Serkut näkyvät ainoastaan yhden lapsen asiakirjoissa ja hän on sijoitettu tädin perheeseen, jossa myös serkut asuvat. (Taulukko 2.)

Taulukko 2. Lasten läheiset aineistossa

Lapsi	Äiti	Isä	Sisar	Isoäiti	Isoisä	Täti	Eno	Serkut	Isoisoäiti	Isotäti	Yht.
Liisa	1	1		1		1					4
Minna	1	1		1		1			1	1	6
Kalle	1	1		1							3
Marko	1	1		1			1				4
Lasse	1	1		2			1	2	2		9
Heikki	1	1			1						1
Niilo	1	1	3	1							6
Yhteensä	7	7	3	7	1	2	2	2	1	1	33

Mihail Bakhtinin (1986) mukaan kerronnallisen tutkimuksen peruspilarit ovat kertomuksen kertojan äänen mukana olo, teoreettinen analyysi sekä reflektiivinen aineiston lukutapa ja tulkinta. Tutkimuksessani kertojan äänenä ovat lastensuojelun dokumentteja kirjoittaneiden sosiaalityöntekijöiden äänet ja oma ääneni, joka tulkitsee sosiaalityöntekijöiden kirjaamia lastensuojelun asiakirjojen tuottamia tarinoita. Teoreettisessa analyysissä tarkastelen aineistosta tekemiä tulkintojani suhteessa aikaisempiin tutkimuksiin ja teorioihin. Olen lukenut ja tulkinnut aineistoa reflektiivisesti ja ilman ennakko-oletuksia tiedostaen, että analyysin tuloksena syntyvät johtopäätökset ovat oma tulkintani aineistosta.

TUTKIMUKSEN TULOKSET

Seitsemän kertomusta

Lastensuojelun asiakirjojen tuottamista tarinoista muodostin seuraavat seitsemän kertomusta, joiden ytimessä ovat perhehoitoon vuonna 2000 sijoitettujen Liisan, Minnan, Kallen, Markon, Lassen, Heikin ja Niilon läheiset.

Liisan sijoituksen syynä on vanhempien päihteidenkäytöstä ja asunnottomuudesta johtuva perheen vaikea elämäntilanne. Lastensuojelun dokumenteissa Liisan läheisiä ovat äiti, isä, isoäiti ja äidin sisar. Isoäiti on aktiivisesti mukana Liisan elämässä heti sijoituksen alkumetreiltä lähtien ja tyttö lomailee hänen luonaan säännöllisesti. Isoäidin luona käydessään Liisa tapaa myös äidin sisarta, joka on Liisalle tärkeä ja läheinen. Liisan vanhempien elämäntilanne on vaihteleva ja epäselvä. Välillä äiti on psykiatrisessa sairaalahoidossa ja isä on vankilassa. Isoäiti uskoo äidin kuntoutumiseen sekä äidin ja tyttären suhteen lähentymiseen. Isä kertoo Liisalle vankilareissuun johtaneista rikoksistaan ja hänen puheensa pelästyttävät tytön. Viranomaiset ja sijaisvanhemmat usein pohtivat, pitäisikö Liisan lomailuja isoäidin luona rajoittaa, koska isoäiti ei pysty rajaamaan Liisan ja vanhempien yhteydenpitoa. Liisa pelkää isänsä tapaamista, mutta isä ei tule tyttärensä neuvotteluihin, eikä hän ilmesty yllättäen isoäidin kotiin Liisan siellä lomaillessa. Sijaisvanhemmat uupuvat Liisan hoitamiseen ja he pohtivat Liisan sijaisvanhemmuudesta luopumista. Tytön terapeutti arvelee, että Liisan oireet johtuvat ainakin osittain isoäidin luona vierailuista ja siellä tapahtuneista äidin tapaamisista. Terapeutti suosittelee, että Liisan vierailuja isoäidin luona rajoitetaan ja mieluummin isoäiti käy sijaisperheessä. Terapeutti ei suosittele Liisan ja isän tapaamisia. Tyttö itse kertoo sosiaalityöntekijälle, että hän viihtyy lomilla isoäidin luona ja myös sijaisperhe tukee Liisan

yhteydenpitoa isoäitiin. Ajoittaisesta luottamuspulasta huolimatta sosiaalityöntekijä tukee Liisan yhteydenpitoa hänelle tärkeään isoäitiin. Liisan äidille on tehty yksi asiakassuunnitelma ja siinä todetaan, että vanhemmille on lähetetty kutsut asiakassuunnitelmanneuvotteluun, mutta kumpikaan vanhempi ei saapunut paikalle.

Minna on sijoitettuna äidin sisaren perheeseen, koska äiti on uupunut, masentunut ja kyvytön huolehtimaan kodista ja lapsestaan. Isän työ- ja asuntotilanne on epävarma, joten hän ei koe pystyvän vastaamaan Minnan hoidosta. Lastensuojelun dokumenteissa Minnan läheisistä mainitaan äiti, isä, äidin sisar (sijaisäiti), serkut ja äidinäiti. Vanhemmat hyväksyvät Minnan sijoituksen ja he ovat tiiviisti mukana Minnan elämässä sijoituksen alusta lähtien. Minnan äiti käy töissä eikä hänellä ole päihdeongelmaa, mutta hän on lapsenomainen ja kyvyiltään puutteellinen. Äiti tapaa Minnaa sijaisperheessä tai oman äitinsä luona. Isän luona Minna käy säännöllisesti ja sosiaalityöntekijä kiittelee isää hyvästä vuorovaikutuksesta tyttärensä. Myös Minnan ja isoäidin yhteydenpitoa tuetaan, vaikka lastensuojelun dokumenteissa isoäiti näkyy niukasti. Serkut ovat Minnalle läheisiä, mutta asiakirjoissa heidät mainitaan vain yhden kerran. Verkostokartassa Minna on laittanut itseään lähimmäksi biologisen äidin ja sijaisäidin, seuraavaksi lähimmäksi biologisen isän ja sijaisperheen isän. Minnan vanhemmille ei ole tehty yhtään vanhemman asiakassuunnitelmaa.

Kallen biologinen äiti on ilmaissut heti pojan syntymän jälkeen, että hän ei halua olla äidin roolissa lapselleen. Äiti on miettinyt lapsensa luovuttamista adoptioon, mutta lopulta hän on päättänyt antaa lapsensa sijaishuoltoon. Äidillä on ollut huumeongelma, mutta pojan syntymän jälkeen äiti on sitoutunut päihdekuntoutukseen, opiskellut ja päässyt työelämään. Kallen läheisiin kuuluvat äidin lisäksi isä ja äidinäiti. Äiti tapaa poikaansa sijaisperheessä ja oman äitinsä luona melko säännöllisesti, mutta harvakseltaan. Äidin elämäntilanne on kunnossa ja hän kertoo kokevansa painetta, että hänen ehkä odotetaan ottavan Kalle hoitoonsa. Toisinaan äiti miettii, pitäisikö hänen luopua yhteydenpidosta poikaansa, mutta ajan myötä Kallen ja äidin suhde vaikuttaa lähentyvän. Äidinäiti on aktiivisesti mukana Kallen elämässä ja hän osallistuu myös lapsen asiakassuunnitelmanneuvotteluihin. Isoäidin ja sijaisperheen yhteistyö sujuu hyvin ja saumattomasti. Kallen oletettu isä on halunnut lapsen syntymän jälkeen isyyden selvittämistä, mutta äiti ei ole antanut siihen lupaa. Myöhemmin äiti kertoo, että Kallella on toinenkin isäehdokka, mutta äiti ei anna lupaa poikansa isyyden selvittämiseen. Kallen äidille on tehty kaksi vanhemman asiakassuunnitelmaa. Ensimmäisessä suunnitelmassa todetaan, että äidin haluttomuuden takia vanhemman asiakassuunnitelmanneuvottelua ei voida järjestää. Toiseen on kirjattu äidin lähettämä viesti, että hän ei ole tulossa vanhemman asiakassuunnitelman laadintaan.

Marko on sijoitettu vieraaseen sijaisperheeseen ja heti sijoituksen alussa arvioidaan, että sijaishuollon tarve on pitkäaikainen. Markon äidin suvussa on ylisukupolvinen lastensuojelun asiakkuus ja se on lyönyt leimansa äidin elämään. Äiti on Markon yksihuoltaja ja hänellä on psyykkisiä ongelmia, huumeongelma sekä fyysisiä sairauksia. Lastensuojelun dokumenteissa Markon läheisistä

mainitaan äidin lisäksi isä, äidinäiti ja eno. Äiti pitää yhteyttä Markoon niukasti, vaikka varsinkin sijaishuollon alussa sosiaalityöntekijä kannustaa äitiä yhteydenpitoon ja varaa äidille tapaamiskokkeja. Usein äiti ei saavu tapaamisiin, mutta sosiaalityöntekijä lähettää äidille Markon valokuvia ja piirustuksia. Äiti on toistuvasti psykiatrisessa sairaalahoidossa ja kuntoutuksessa. Vaikka äiti on välillä paremmassa kunnossa, hän kuolee ja kuoleman syy liittyy päihdeidenkäyttöön. Marko on äitinsä hautajaisissa, jolloin hän tapaa äidinäidin ja enon. Isoäidin elämän hallinta vaikuttaa puutteelliselta ja hänellä on fyysisiä sairauksia. Enolla on vakava päihdeongelma, mutta hän muistaa hoitaneensa Markoa pojan ollessa pieni ja hänellä on valokuva, jossa Marko on muutaman vuoden ikäinen. Markon isyyttä ei ole selvitetty, mutta äidinäiti ja eno tietävät jotakin pojan isästä. Eno on tavannut isän, joka ei ole kuitenkaan muistanut Markoa tai pojan äitiä. Isä kuolee, mutta sosiaalityöntekijä ja sijaisvanhemmat päättävät, että Markolle ei vielä puhuta isästä. Marko itse sanoo sosiaalityöntekijälle, että hän ei tunne biologisia sukulaisiaan ja eikä mieli heitä. Markon äidille on laadittu yksi asiakassuunnitelma. Siinä todetaan, että äiti on kuollut ja isyyttä ei ole selvitetty, jonka vuoksi vanhemman asiakassuunnitelmaa ei voida laatia.

Lasse on sijoitettu isänäidin luokse. Pojan huostaanoton perusteena ovat vanhempien päihdeidenkäyttö ja keskinäiset ristiriidat, jotka ovat johtaneet Lassen puutteelliseen huolenpitoon ja turvatomuuteen. Lassen läheisiä ovat äiti, isä, isänäiti (sijaisäiti), äidinäiti, eno, isomummi ja isotäti. Äiti käyttää päihdeitä ja hänellä on psyykkisiä ongelmia. Äiti pitää yhteyttä Lassen harvakseltaan. Hän tapaa Lassea satunnaisesti pojan kyläillä äidinäidin luona ja soittelee sijaisperheeseen poikansa kuulumisia kysellen. Sijoituksen alkuvaiheessa Lasse kyselee ja ikävöi äitiään, mutta vuosien vieressä Lasse ei aina halua puhua äidin kanssa puhelimesta. Lassen isällä on päihdeongelma ja hän on asunoton. Toisinaan isä tapaa Lassea sijaisperheessä, oman äitinsä luona. Isä on herkkä suuttumaan, mutta selvin päin ollessa tapaamiset Lassen kanssa sujuvat hyvin. Isä kuolee ja Lasse on isänsä hautajaisissa, mutta sijaisäidin mukaan Lasse ei reagoi isänsä kuolemaan. Lassen yhteydenpitoa äidinäitiin ja hänen luonaan asuvaan kouluikäiseen enoon tuetaan. Ajan myötä pojan vierailut äidinäidin luona harvenevat, koska poika ei aina halua lähteä äidinäidin luokse. Lassen asiakirjoissa mainitaan myös isomummi ja isotäti, jotka tapaavat poikaa sijaisperheessä, mutta heistä ei puhuta sen enempää. Lasse on piirtänyt verkostokartan, johon hän on laittanut itseään lähimmäksi äidin ja enon. Lassen vanhemmille on tehty yksi vanhemman asiakassuunnitelma ja siihen on kirjattu isän kuolema ja kuoleman päivämäärä.

Heikin lastensuojelun asiakkuus on alkanut heti hänen syntymänsä jälkeen, kun hänen virtsanäytteestään on löytynyt huumejäämiä. Heikin läheisiä ovat äiti, isä ja äidinisä. Lapsen syntymän jälkeen äiti kiistää huumeiden käytön. Myöhemmin Heikin kiireellisen huostaanoton yhteydessä hän myöntää käyttäneensä suonensisäisiä huumeita koko raskauden ajan. Isä sanoo lopettaneensa huumeiden käytön, mutta hän jää kiinni huumeiden hallussapidosta Heikin ollessa aivan pieni. Heikin äiti hakeutuu päihdekuntoutukseen tiedostaen, että kuntoutuminen kestää pitkään. Äiti toivoi, että hän voisi saada Heikin hoitoonsa päihdeongelmasta kuntouduttuaan. Heikin vanhemmat

eroavat ja sen jälkeen isä ei ole aktiivisesti mukana poikansa elämässä. Äiti pitää yhteyttä Heikkiin säännöllisesti ja sovitusti. Aluksi äiti tapaa Heikkiä muutaman viikon välein sijaisperheessä, mutta kuntoutumisensa edetessä yhä tiiviimmin ja pidempiä aikoja. Neuvotteluja järjestetään tiheästi ja niissä ovat läsnä myös äidin päihdekuntoutuksen työntekijät. Äidin kuntoutuminen etenee suunnitelman mukaisesti ja yhteistyö sijaisperheen kanssa sujuu erinomaisesti. Äiti haluaa edetä rauhallisesti Heikin kotiutumisessa. Äiti miettii pojan kiintymystä sijaisperheeseen ja pohtii omien voimavarojensa riittämistä. Sosiaalityöntekijä ja sijaisvanhemmat luottavat äidin kykyyn huolehtia Heikistä ja muutaman vuoden kuluttua poika kotiutuu äidin luokse. Vanhempien eron jälkeen isä ei ole ollut aktiivisesti mukana Heikin elämässä, mutta pojan kotiutumista valmisteltaessa sosiaalityöntekijä on yhteydessä päihdekuntoutuksessa olevaan isään. Isän mielestä nyt ei ole oikea aika viritellä Heikin ja hänen välistä yhteydenpitoa. Heikin sijaishuollon aikana vanhemmille ei ole tehty omaa suunnitelmaa, mutta äidin kuntoutumisen tukeminen ja hänen elämäntilanteensa kohe-
neminen on dokumentoitu tarkasti Heikin muistiinpanoihin.

Niilo on sijoitettu sijaisperheeseen, jossa asuvat myös kaksi hänen vanhempaa sisarustaan. Äiti on Niilon yksinhuoltaja ja pojan sijoituksen syynä ovat äidin päihdeongelma ja epävakaat psyykkiset terveydentilat. Niilon läheisiin kuuluvat äiti, isä, kolme sisarusta ja äidinäiti. Vaikka äiti vastustaa Niilon huostaanottoa ja sijoitusta, hän toivoo Niilon pääsevän sijaisperheeseen, jossa pojan sisarukset jo asuvat. Niilo sijoitetaan samaan sijaisperheeseen sisarustensa kanssa ja myöhemmin perheeseen sijoitetaan myös Niilon nuorempi sisarus. Äidin elämä on epävakaata. Sosiaalityöntekijä järjestää äidille ja Niilolle valvottuja tapaamisia, joihin äiti ei aina saavu ja häntä ei tavoiteta. Äiti aktivoituu päättäessään antaa Niilon ja sisarukset adoptioon sijaisperheeseen. Äidin toive lasten adoptiosta ei toteudu. Niilon ja isän välillä ei ole yhteydenpitoa ja poika sanoo sijaisvanhemmille, että hän ei muista biologista isäänsä. Isoäiti ei jaksa tavata Niiloa, vaikka yksi hänen sisaruksensa vierailee isoäidin luona. Niilon vanhemmille ei ole tehty yhtään asiakassuunnitelmaa.

Läheistyypit Hyvät, Pahat, Rujot ja Kadotetut

Analyysini tuotti neljä perhehoitoon sijoitettujen läheisiä kuvaavaa läheistyyppiä, jotka nimesin termein Hyvät, Pahat, Rujot ja Kadotetut. Läheistyypit perustuvat lastensuojelun dokumenttien tuottamiin moniäänisiin tarinoin, joissa sosiaalityöntekijöiden ja sijaisvanhempien äänet kuuluvat vahvasti, mutta sijoitettujen lasten ja heidän läheistensä äänet kuuluvat niukasti ja usein ne välittyvät sijaisäitien kertomina. Läheistyyppien nimeäminen perustuu analyysini tuloksiin ja korostan, että näillä nimillä en halua leimata tai loukata yhtäkään sijoitetun lapsen läheistä.

Rakensin läheistyyppit aineistosta nostamieni viiden teeman varaan, jotka ovat läheisten elämänhallinta, aktiivisuus, luottamus, yhteistyökyky ja yhteydenpito sijoitettuun lapseen. Aineistossani läheisten elämänhallintaa määrittävät osatekijät ovat päihteidenkäyttö, mielenterveys, asuminen, työ tai opiskelu sekä sosiaaliset suhteet. Aktiivisuus on läheisen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista mukana olemista sijoitetun lapsen elämässä ja osallistumista lapsen asioidensa hoitamiseen. Luotettavuus tarkoittaa läheisten kykyä pitää kiinni tehdyistä sopimuksista ja samalla joustaa niistä. Yhteistyökyky kuvaa läheisten kykyä työskennellä viranomaisten sekä sijaisvanhempien kanssa. Yhteydenpito tarkoittaa sijoitettujen lasten ja läheisten tapaamisia, puhelinsoittoja ja kirjeitä.

Hyvät

”Sijaisäiti kertoo, että he äidin kanssa ovat sitä mieltä, että äiti kykenee Heikin hoitajaksi; elämä kotona on selkeää, äiti on löytänyt äitiyden ja alkaa olla täysi luottamus. Äiti osaa tarvittaessa hakea apua myös Heikille ja Heikin hoitoon itselleen. Sovittiin, että äiti ja sijaisäiti sopivat tapaamisista keskenään, koska yhteistyö saumatonta ja tuntevat Heikin hyvin molemmat.” (Heikin muistiinpanot.)

”Soittelee mielellään mummin kanssa. Luontevat välit mummiin. Kaikki jatkuu entiseen tapaan ja tapaamisyyhteys mummoon säilyy ja äitikin muistaa Kallea”. (Kallen muistiinpanot.)

Hyvä läheistyyppi on 20 läheisellä. Heitä ovat Minnan, Kallen ja Heikin äidit, Minnan isä, Liisan, Minnan, Kallen isoäidit sekä Lassen molemmat isoäidit, Heikin isoisä, Niilon kolme sisarusta, Liisan ja Minnan täti, Lassen eno, Lassen kaksi serkkua, Minnan isomummi ja Minnan isotäti. Läheisverkostoperheisiin sijoitetuilla Lassella ja Minnalla on eniten läheistyyppiltään Hyviä läheisiä. Hyvien joukossa on monta äitiä ja isoäitiä, mutta vain yksi isä.

Hyvillä läheisillä on hyvä tai ainakin kohtuullinen elämänhallinta ja usein he ovat olleet aktiivisesti mukana lapsen elämässä heti sijoituksen alusta lähtien. Heillä on asunto ja työ- tai opiskelupaikka tai he ovat eläkkeellä, eikä heillä ole sosiaaliviranomaisten tiedossa olevia pitkäaikaisia tai akuutteja mielenterveys- tai päihdeongelmia. Moni isoäiti kantaa harteillaan vastuuta ja huolta omista lapsistaan, sijoitettujen lasten syntymävan-

hemmista. Isoäidit yrittävät auttaa lapsiaan ja tukea heidän yhteydenpitoaan lapsenlapsiinsa.

Hyvät läheiset ovat luotettavia. He pitävät kiinni tehdyistä sopimuksista, ilmoittavat sopimuksia koskevista muutostoiveistaan ja ovat valmiita joustamaan sopimuksista. Yhteistyö viranomaisten ja sijaisvanhempien kanssa sujuu hyvin ja he ottavat vastaan sosiaalityöntekijän antamaa palautetta siitä hermostumatta. Luottamus ja hyvä yhteistyö sosiaalityöntekijöiden ja sijaisvanhempien kanssa takaavat sen, että läheisten yhteydenpitoa sijoitettuihin lapsiin tuetaan ja yhteydenpito on varsin säännöllistä.

Pahat

”Isä oli kertonut Liisalle linnareissunsa ja pahat tekonsa”. ”On nähnyt painajaisia isästään joka viikko ja monena yönä. Liisa jännitti näkevänsä neuvottelussa isänsä, jota ei halunnut nähdä. Isästä ei ole kuulunut mitään. Mummi lupasi valvoa, että isä ei ole kotona silloin, kun Liisa käy vierailulla Helsingissä”. (Liisan muistiinpanot.)

Paha läheistyyppi on vain yhdellä läheisellä ja hän on Liisan isä. Pahaa läheistyyppiä leimaavat päihteidenkäyttö, asunnottomuus, työttömyys, rikollinen sekä epäsosiaalinen elämäntapa ja rikkonaiset ihmissuhteet. Rikokset johtavat vankilatuomioihin, mikä ei edistä läheisen aktiivista mukana olemista lapsen elämässä. Sosiaalityöntekijät ja sijaisvanhemmat kokevat Pahat uhkaavina ja vaikeina yhteistyökumppaneita. Heihin ei luoteta, vaikka varsinaista näyttöä tehtyjen sopimusten rikkomisesta ei olisi. Sosiaalityöntekijät ja sijaisvanhemmat eivät aktiivisesti edistä ja tue lasten ja Pahojen yhteydenpitoa, vaikka he esittävät toiveita yhteydenpidosta lapseen.

Rujot

”Soitan ja totean, ettei ole ollut yhteyttä äitiin viime syksyn jälkeen, kun hän oli keskeyttänyt vieroitushoidon viikon hoitajakson jälkeen. Tarkoitus oli häntä tavata ja miettiä äidin ja Lassen taapamisasioita kun äiti saa elämänsä ja päihteidenkäyttönsä hallintaan. Pääasia on nyt auttaa äiti uudelleen katkolle ja hoitoon, jos löytyy motivaatiota.” (Lassen muistiinpanot.)

”Sijaisäiti soittaa ja kertoo äidin hoitajakson katkenneen viikon jälkeen ja äidin olevan nyt sairaalan suljetulla psykiatrisella osastolla.” (Lassen muistiinpanot.)

”Äiti saattoi olla ylitsevuotavan kohtelias tai vastaavasti pisteliäs ja ilkeämielinen puheissaan. Työntekijät kokivat äidin käytöksen pelottavana ja uhkaavana. Hänen mielialansa vaihtelivat suuresti ja käytös oli ennalta arvaamatonta. Oli myös epäadekvaattia ilmeilyä ja harhaisia puheita. Äidillä on päihdeongelma, joka yhdessä psyykkisen terveydentilan epävakaisuuden kanssa on vaikea yhdistelmä.” (Niilon muistiinpanot.)

Rujo läheistyyppi on viidellä läheisellä ja heitä ovat Liisan, Lassen ja Niilon äidit, Markon isoäiti sekä Markon eno. Rujojen läheisten elämä on epävakaata ja riskialtista ja sitä sävyttävät asunnottomuus, työttömyys, psyykkiset sairaudet sekä päihdeiden, erityisesti huumeiden käyttö. Monet heistä ovat olleet useita kertoja päihdekuntoutuksessa ja psykiatrisessa sairaalahoidossa, mutta hoitojen tulokset eivät ole olleet pitkäkestoisia ja kantavia. Rujojen sosiaaliset suhteet ovat epävakaata, vaihtuvia ja usein väkivaltaisia. Yhteydenpito sijoitettuun lapseen on vaihtelevaa ja se on sidoksissa läheisen omaan elämäntilanteeseen. Sosiaalityöntekijöiden ja sijaisvanhempien näkökulmasta Rujot näyttävät ymmärtävän oman elämäntilanteensa epävakaan ja lapsen edun, joten heihin luotetaan ja yhteistyö on varsin sujuvaa. Läheisten ja lasten yhteydenpitoa tuetaan, mutta läheisten epävakaisten ja vaihtelevien elämäntilanteiden vuoksi yhteydenpito lapseen on epäsäännöllistä ja usein sovitut tapaamiset eivät toteudu.

Kadotetut

”Äiti oli vahingossa ottanut yliannostuksen huumeita asunnossaan – löydettiin nopeasti ja ambulanssi tilattiin mutta häntä ei pystytty elvyttämään. Kuolinsyynä epäillään huumeiden yliannostusta.” *”Mummi oli kertonut, että äidin kuolinsyy on selvitetty. Äiti oli tukehtunut omaan oksennukseensa.”* (Markon muistiinpanot.)

”Ei ole juurikaan kyselty tai reagoitu muutenkaan isänsä kuolemaan. Sijaisäiti arveli sen johtuvan siitä, ettei heille ollut rakentunut kiintymyssuhdetta. Itse sanoi poikansa kuoleman olevan surullinen asia, mutta jollain tavalla osanneensa odottaa näin käyvän.” (Lassen muistiinpanot.)

”Lasse vastaili melko niukkasanaisesti kysymyksiini, mutta hän oli tilanteessa aktiivisesti läsnä. Lassen elämä näyttää olevan kaikin puolin kunnossa”. (Lassen muistiinpanot.)

Kadotettu läheistyyppi on seitsemällä läheisellä ja he ovat Kallen, Markon, Lassen, Heikin ja Niilon isät, Markon äiti sekä Niilon isoäiti. Heistä kaksi isää ja yksi äiti ovat

kuolleet lapsen sijaishuollon aikana. Kuolleiden Kadotettujen elämä näyttyy riskialttiina, psyykkisten ongelmien ja päihteidenkäytön sävyttämänä, vaikka heillä on ollut ajoittain vahva usko ja pyrkimys elämäntapansa muutokseen. Neljä asiakirjoissa mainittua Kadotettua läheistä ei ole muusta syystä läsnä lasten elämässä. Kolme heistä on isää. Yksi isä ei ole ollut lainkaan mukana lapsensa elämässä perhesijoituksen aikana, koska lapsen äiti on kieltänyt isyyden selvittämisen. Kaksi isää on tunnustanut lapsensa isyyden, mutta he ovat kadonneet lapsensa elämästä sijaishuollon aikana. Neljäs on isoäiti, joka ei jaksata tavata sijoitettua lapsenlastaan, mutta lastensuojelun asiakirjat eivät kerro isoäidin jaksamattomuuden syytä.

Perheyhteisöjä ja yhteisyyttä

Sijoitettujen lasten läheiset muodostavat perheyhteisöjä, joiden jäseniä yhdistävät ainakin jollakin tavalla jaettu yhteinen kulttuuriperintö, vuorovaikutus ja yhteisyys. Näissä yhteisöissä ovat läsnä perinteisesti perheyhteisöihin liitettävät vahvat tunnesiteet, turvallisuus ja lämpö (Tönnies 2000; Bauman 2002; Eräsaari 2009; Nivala 2008; Vornanen 2006), mutta niissä on myös rikkoutuneita perhesuhteita (Laitinen 2008), moraalialta ja yhteisön jäsenten ulkopuolelle sulkemista (Durkheim 1985; Eräsaari 2009).

Laitisen (2008) tutkimuksessa perhesuhteiden rikkinäisyys heijastuu ihmisissä toistuvana suhteiden kaipuuna ja toisaalta niiden merkityksettömyytenä. Olemassa olevissa perhesuhteissa rikkinäisyys näkyy emotionaalisen ja sosiaalisen siteen puuttumisena. Tämä sävyttää myös monien perhehoitoon sijoitettujen lasten läheisten ja erityisesti syntymävanhempien sosiaalisia suhteita, jotka ovat usein vaihtelevia, rikkinäisiä, väkivaltaisia ja epäsuotuisia.

Sijoitettujen lasten perheyhteisöissä moraalialta voi olla joustavaa ja yhteisyys ei aina ole suurta, kaunista ja yleisesti hyväksyttävää. Yhteisyys voi olla näissä perheyhteisöissä hyvin paikallista, kuten huumeidenkäyttäjien tai muuten elämän laitapolulla kulkevien ihmisten elämäntapa (Maffesoli 1995). Sijoitettujen lasten perheyhteisöissä yhteisyys voi tarkoittaa myös yhteisön henkistä ilmapiiriä, joka näkyy omaan yhteisöön liittyvissä arvoissa ja niiden puolustamisena (Crown & Allan 1994). Läheisten on hyväksyttävä

perheyhteisöjensä moraaliset pelisäännöt, sillä näissäkin yhteisöissä tehdään määrittelyjä siitä, ketkä ovat kelvollisia yhteisön jäseniä ja ketkä eivät ole (Eräsaari 2009; Saastamoinen 2009). Oman perheyhteisön oven sulkeutuminen voi olla erityisen kohtalokasta sijoitettujen lasten syntymävanhemmille, jotka kokevat lapsesta luopumisesta ja omasta elämäntilanteestaan kumpuavaa tuskaa ja arvottomuuden tunnetta. Perheyhteisön ulkopuolelle jääminen voi tehdä heidän elämästään entistä rujomman ja pahimmillaan kadotetun.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Perhehoitoon sijoitettujen lasten läheiset muodostavat perheyhteisöjä, jotka pitävät sisällään läheistyypiltään Hyviä, Pahoja, Ruoja ja Kadotettuja läheisiä. Hyviä läheistyyppisiä on eniten läheisverkostoperheisiin sijoitettujen lasten läheisillä ja heillä on tiiviimpi yhteydenpito lapseen kuin vieraisiin sijaisperheisiin sijoitettujen lasten läheisillä (ks. Holtan 2008). Äidit ja äidin puoleiset läheiset ovat tiiviimmin mukana lastensa elämässä kuin isät ja isien puoleiset läheiset (ks. Koisti-Auer 2008, 121). Moni äiti on lapsensa yksinhuoltaja ja peräti viisi isää on kadonnut lapsensa elämästä jo ennen lapsen sijoitusta tai sijaishuollon aikana ja tämä näkyy selvästi myös aikaisemmassa tutkimuksessa (Daniel & Taylor 1999; Saarikallio-Torp, Hiilamo, Hytti & Rajavaara 2010; Kajaava 1998; Koisti-Auer 2008; Kähkönen 1994; Lämsä 2009; Scourfield 2006).

Isoäidit ja erityisesti äidinäidit ovat tiiviisti läsnä perhehoitoon sijoitettujen lasten elämässä. Monet isoäidit ovat eronneet ja isoisä mainitaan vain yhden lapsen kertomuksessa, jossa isoäiti puolestaan on näkymätön. Tutkimukseni tukee aiempaa tutkimusta, jonka mukaan varsinkin isovanhemmat kokevat surua, häpeää ja syyllisyyttä omien lastensa puolesta ja kärsivät lastenlastensa kokemista laiminlyönneistä (ks. McFadden 1998; Koisti-Auer 2008). Sisarukset ovat mukana vain yhden lapsen elämässä ja hän asuu samassa sijaisperheessä sisarustensa kanssa. Lapsi on kiintynyt ja asettunut sijaisperheeseen ja sijaisperhe on sitoutunut sisarusten sijaisvanhemmuuteen (ks. Leathers 2004). Serkut ja tädit ovat näkyvät läheisverkostoperheisiin sijoitettujen lasten kertomuksissa, mutta vieraisiin sijaisperheisiin sijoitettujen lasten kertomuksissa he ovat läsnä vain

niukasti. Enot mainitaan kahden lapsen kertomuksissa, joista toinen on sijoitettu läheisverkostoperheeseen ja sedät eivät näy aineistossani lainkaan.

Läheisten hyvä tai ainakin kohtuullinen elämänhallinta, aktiivisuus ja luotettavuus sosiaalityöntekijöiden sekä sijaisvanhempien silmissä ovat heidän avaimensa hyvään, toimivaan yhteistyöhön sosiaaliviranomaisten ja sijaisperheiden kanssa. Tutkimukseni tukee aikaisempaa suomalaista tutkimusta (Heino 2009; Saarikallio-Torp et. al 2010; Mikkonen 2008), jonka mukaan sijoitettujen lasten syntymävanhempien ja muiden läheisten elämäntilanne ei usein helpotu lapsen huostaanoton jälkeen. Aineistossani monien läheisten ja erityisesti biologisten vanhempien elämää sävyttävät päihde- ja mielen-terveysongelmat. Heidän elämänpolkinsa ovat olleet karikkoisia ja he ovat olleet niukasti mukana lapsen elämässä perhesijoituksen polulla. Kaksi vakavista päihde- ja mielen-terveysongelmista kärsivää isää ja yksi äiti ovat kuolleet lapsensa sijaishoidon aikana, vaikka he ovat olleet päihdehoidon ja psykiatrisen sairaanhoidon palveluiden piirissä.

Merkityksellinen löydös on, että seitsemästä äidistä kaksi on kuntoutunut päihdeongelmasta lapsensa sijoituksen aikana. Ensimmäisen äidin lapsi on kotiutunut äitinsä luokse ja myös toisen äidin lapsen kotiutuminen olisi ollut mahdollista, mutta äiti ei ole ollut valmis ottamaan vastuuta lapsensa hoidosta. Lasten kannalta surullinen löydös on, että peräti viiden lapsen isä on kadonnut lapsensa elämästä kokonaan lapsen sijaishuollon aikana tai jo aikaisemmin (ks. Saarikallio-Torp et. al 2010; Mikkonen 2008). Tutkimukseni kertoo, että lastensuojelussa keskitytään äitien kanssa työskentelyyn ja isät jäävät sivuun (ks. Brown et. al 2009; Daniel & Taylor 1999; Koisti-Auer 2008; Scourfield 2006). Työskentelyn ulkopuolelle jätettävät isät nähdään usein poikkeavina, vaarallisina, edesvastuuttomina ja merkityksettöminä (Brown et. al 2009) ja tämä heijastuu myös omassa aineistossani.

Tutkimukseni kertoo, että sijoitettujen lasten isät ja isien puoleiset sukulaiset ovat niukasti mukana sijoitettujen lastensa elämässä sijaishuollon aikana. Yhdyn aikaisempaan tutkimukseen (Daniel & Taylor 1999; Koisti-Auer 2008; Scourfield 2006), jonka mukaan lastensuojelun tulevaisuuden haasteena nähdään isien ja heidän sukulaistensa akti-

voiminen mukaan työskentelyyn. Vaikka lapset eivät puhuisi läheisiä koskevasta ikävästään ja surustaan, he saattavat ikävöidä elämästään kadonneita läheisiä (ks. Koisti-Auer 2009; Hämäläinen 2012) ja useimmiten sijoitetut lapset haluavat säilyttää vanhempiinsa jonkinlaisen yhteyden, vaikka heidän takanaan olisi traumaattisia kokemuksia (ks. Sanchriano & Jablonka 2000). Isien jättäminen lastensuojelun työskentelyn ulkopuolelle voi olla riskitekijä lapsen tulevaisuutta silmällä pitäen (ks. Brown et al (2009, 30).

Tutkimukseni tukee aikaisempaa tutkimusta (Mapp & Steinberg 2007; Palmer 1995; Sanchriano & Jablonka 2000; Tiddy 1986; Valkonen 1995), jonka mukaan sijoitettujen lasten ja heidän läheistensä siteiden vaalimiseen vaikuttavat keskeisesti sijaisvanhempien asenteet sekä sosiaalityöntekijän rooli ja aktiivisuus lapsen ja läheisten yhteydenpidon tukemisessa. Aineistoni ei kerro, minkälainen käsitys sijaisperheillä on sijaisvanhemmuudesta ja heidän velvollisuudestaan tukea lasten yhteydenpitoa hänelle tärkeisiin läheisiin. Uskon, että valtaosa osa sijaisperheiksi hakeutuvista perheistä on lapsiorientoituneita, he rakastavat lapsia, nauttivat vanhemmuudesta ja haluavat antaa hoivaa sitä tarvitseville lapsille, mutta kaikki sijaisperheet eivät ole syntymävanhempiin orientoituneita. Näitä sijaisperheitä voi rasittaa jatkuva pelko lapsen kotiutumisen ja lapsen ja läheisten yhteydenpito saattaa aiheuttaa sijaisvanhemmille henkistä painetta, tunnekuohuntaa ja vihamielisyyden tunnetta. Osa sijaisperheistä haluaa auttaa lapsen biologisia perheitä ja he ovat erittäin tietoisia perheen yhdistämisen tavoitteesta toimien aktiivisesti lapsen ja vanhempien yhteydenpidon eteen. (ks. Palmer 1995; Sanchriano & Jablonka 2000.)

Aineistoni ei osoita, minkälaista koulutusta ja tukea sijaisperheet ovat saaneet sijaisvanhemmuuteensa. Aikaisempien tutkijoiden (Cuddeback 2004, Jefferson Smith & Monahan 2006) tavoin uskon, että sijaisvanhemmat hyötyisivät säännöllisestä koulutuksesta, työnohjauksesta ja vertaisryhmätoiminnasta, joka tukisi heidän voimavarojaan ja ymmärtämystään lapsen aikaisemman historian ja kokemusten merkityksestä lapsen myöhäisempään elämään. Usein koulutusta ja jatkuvaa tukea saaneet sijaisperheet kykenevät myös tukemaan sijoitettujen lasten ja läheisten yhteydenpitoa paremmin kuin ilman koulutusta ja tukea jääneet sijaisperheet (ks. Sanchriano & Jablonka 2002.) Vertaisryh-

mätoiminnan on todettu antavan sijaisvanhemmille tärkeää emotionaalista ja yhteisöllistä tukea, tietoa, rentoutumista ja hengähdystaukoa arjessa (Jefferson Smith ja Monahan 2006).

Lastensuojelun dokumentoinnin näkökulmasta huolestuttavaa on, että tutkimani lastensuojelun asiakirjat olivat laadultaan kirjavia ja joidenkin lasten dokumentoinnissa oli useiden vuosien aukkoja. Hälyttävä löydös on lapsen asiakassuunnitelmien ja vanhemman asiakassuunnitelmien vähäinen määrä. Lastensuojelulain (417/2007) 30 §:n mukaan lapsen asiakassuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa ja vanhemmalle on laadittava hänen vanhemmuuttaan tukeva oma asiakassuunnitelma, ellei sen laatimista pidetä tarpeettomana. Tutkimusaineistoni sisältää myös varsin niukasti kuvauksia sosiaalityöntekijöiden työskentelystä sijoitettujen lasten läheisten ja sijaisvanhempien suhteiden ja yhteistyön toimivuuden rakentamisen eteen.

Tutkimukseni tulokset viittaavat siihen, että sosiaalityöntekijöiden pitää entistä ponnekaammin panostaa sijoitettujen lasten läheisten ja sijaisvanhempien välisten siltojen ja yhteistoiminnan rakentamiseen, sillä molemmilla osapuolilla on omat velvollisuutensa ja vastuunsa sijoitetun lapsen hyvinvoinnista (ks. Holtan 2008). Sijoitettujen lasten ja heidän läheistensä suhteiden vaaliminen edellyttää pitkäkestoista, suunnitelmallista, yksilöllistä ja kaikkia asianosaisia osallistavaa työskentelytapaa (ks. Thoburn et. al 2013 ja Tilbury & Osmond 2006) Olennaista on, että sosiaalityöntekijät itse tiedostavat ja muistavat korostaa läheisille, että heillä on tärkeä rooli kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen elämässä. Yhtä tärkeää muistaa kertoa sijoitetuille lapsille, kuinka merkittäviä biologiset siteet ovat heille. (ks. Tiddy 1986.)

Sijoitettujen lasten läheisten tarpeita koskevaa tutkimustietoa on niukasti ja aineistoni ei tuota tietoa, minkälaista tukea he itselleen toivovat. Monet perhehoitoon sijoitettujen lasten läheiset voisivat hyötyä konkreettisesta arjen tuesta, kuten kotitalousapu ja taloudellinen tuki, terapiasta sekä sosiaalityöntekijän ja sijaisvanhempien antamasta läheisten ja sijoitetun lapsen välisiä suhteita vahvistavasta tuesta (ks. Gaska & Edmonds Creve 2006). Nähdäkseni läheisiä voitaisiin auttaa myös heidän omia sosiaalisia kontaktejaan

tukevilla, itsetuntoa nostavilla ja elämänhallintaa parantavilla palveluilla (ks. Heino 2009; Saarikallio-Torp et. al 2010), joita pitäisi olla saatavilla nykyistä enemmän.

POHDINTA

Tutkimukseni avaa näkökulmia perhehoitoon sijoitettujen lasten läheisten kanssa työskentelemiseen ja tukemiseen. Tulokseni kertovat, että sosiaalityöntekijän ja sijaisperheen läheisille antama hyväksyntä ja tuki sekä läheisten säännöllinen yhteydenpito lapsen tukevat läheisten kuntoutumista ja elämänhallintaa. Erityisen tärkeää sosiaalityöntekijän ja sijaisperheiden tuki on elämän laitapolulla kulkeville läheisille, joiden siteet omaan perheyhteisönsä ovat löyhät tai kokonaan katkenneet.

Suosittelen, että lastensuojelun perhehoidossa panostetaan nykyistä enemmän sijaisperheiden ennakkovalmennukseen, täydennyskoulutukseen, työnohjaukseen ja vertaistukeen. Myös sosiaalityöntekijät tarvitsevat koulutusta lasten ja läheisten välisten suhteiden merkityksestä ja niiden vaalimisen tärkeydestä sijaishuollon aikana. Lisäksi sosiaalityöntekijät tarvitsevat tukea sijoitettujen lasten läheisten tarpeiden tunnistamiseen ja yhteiskunnalta kaivataan kipeästi läheisten kuntoutumista tukevia palveluita.

Dokumentointi on keskeinen osa lastensuojelun sosiaalityötä ja sen näkyväksi tekemistä. Jos dokumentointi on puutteellista ja pahimmillaan olematonta, tehty lastensuojelun sosiaalityö jää näkymättömäksi ja sitä ei voi tavoittaa jälkikäteen. Lastensuojelun dokumenttien pitäisi kertoa sijoitettujen lasten ja heidän läheistensä elämän tärkeistä asioista ja tapahtumista. Sijoitettujen lasten ja heidän läheistensä näkökulmasta huolestuttavaa on tutkimieni lastensuojelun asiakirjojen puutteellisuus ja laadun kirjavuus. Tulevaisuudessa sosiaalityöntekijöiden ja heidän esimiestensä pitää kiinnittää katseensa vanhempien asiakassuunnitelmien laadintaan, lasten asiakassuunnitelmien säännölliseen tarkistamiseen ja ajantasaiseen, huolelliseen dokumentointiin.

Tutkimani lastensuojelun asiakirjat ovat ongelmakeskeisiä ja niissä kerrotaan vain niukasti läheisten elämän positiivisista puolista ja heidän asemastaan lapsensa vanhempina.

Syntymävanhempien näkökulmasta lastensuojelun asiakirjoja tutkinut Vierula (2012) suosittelee vanhempien omaa refleктоivaa dokumentaatiota asiakastyön välineenä ja sen avulla vallan jakamista lastensuojelun asiakasprosessin aikana. Suosittelen lastensuojelun sosiaalityöntekijöille osallistavaa dokumentointitapaa sijoitettujen lasten läheisten osallisuuden ja heidän äänensä kuuluvuuden parantamiseksi.

Osallistava dokumentointi ei ole lastensuojelun sosiaalityössä yleinen työskentelytapa. Perhehoidon sosiaalityön arjessa osallistava dokumentointi tarkoittaisi, että sijoitettujen lasten läheisille luovutetaan jokainen lastensuojelun asiakirja mahdollisimman pian kirjaamisen jälkeen. Läheisille annetaan mahdollisuus kommentoida dokumentteja suullisesti tai kirjallisesti ja esittää niihin toivomiaan muutosehdotuksia. Osallistava dokumentointi voisi lisätä läheisten kokemusta omasta osallisuudestaan, kuulluksi tulemisestaan ja viranomaisten taholta osalleen saamasta kunnioituksesta. Se saattaisi tuottaa asiakirjoihin positiivisia ja läheisiä voimaannuttavia tekstejä nykyisen ongelmakeskeisyyden tilalle. Osallistava dokumentointi voisi myös parantaa läheisten luottamusta sosiaalityöntekijöitä ja sijaisvanhempia kohtaan.

LÄHTEET

- Altshuler, Sandra J. 1999. Constructing Genograms with Children in Care: Implications for Casework Practice. *Child Welfare: Journal of Policy, Practice and Program* 78 (6), 777 – 790.
- Bakhtin, Mihail 1986. *Speech Genres and Other Late Essays*/M. M Bakhtin. Caryl Emerson and Michael Holqvist (Ed). University of Texas Press Slavic Series; no 8. Austin: Texas University Press.
- Bauman, Zygmunt 2002. *Notkea moderni (Liquid Modernity)*. Suom. Jyrki Vainonen. Jyväskylä: Vastapaino.
- Broberg, Mari 2010. Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 52/2010. Helsinki: Väestöliitto.
- Brown, Leslie, Callahan, Marilyn, Strega, Susan, Walmsley, Christopher & Dominelli, Lena 2009. Manufacturing ghost fathers: The Paradox of father presence in child welfare. *Child and Family Social Work* 14 (1), 25 – 34.
- Chamberlain, Patricia, Price, Joe M., Reid, John B., Landsverk, John, Fisher, Philip A. & Stoolmiller, Mike 2006. Who disrupts from placement in foster care and kinship care? *Child Abuse & Neglect* 30 (4), 409 – 424.
- Crown, Graham & Allan, Graham 1994. *Community life. An Introduction to Local Social Relations*. Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheat.
- Cuddeback, Gary S. 2004. Kinship family foster care: A methodological and substantive synthesis of research. *Children and Youth Services Review* 26 (7), 623 – 639.
- Daniel, Brigid & Taylor, Julie 1999. The rhetoric versus the reality: A critical perspective on practice with fathers in child care and protection work. *Child and Family Social Work* 4 (3), 209 – 220.
- Durkheim, Emile 1985, alkup. 1897. *Itsemurha. Sosiologinen tutkimus*. Suom. Seppo Randel. Helsinki: Tammi.
- Eronen, Tuija 2008. Lastenkoti dokumentoituna, kerrottuna ja yhdessä muisteltuna. *Janus* 16 (1) 2008, 19 – 34.
- Eräsaari, Leena 2009. Jos ratkaisu on yhteisö, niin mikä on ongelma? Teoksessa Karin Filander & Marjatta Vanhalakka-Ruoho (toim.) *Yhteisöllisyys liikkeessä*.

Aikuiskasvatuksen 48. vuosikirja. Jyväskylä: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 67 – 90.

Fong, Rowena, Schwab, James & Armour, Marilyn 2006. Continuity of activities and child well-being for foster care youth. *Children and Youth Services Review* 28 (11), 1359 – 1374.

Gaska, Karie A. & Edmonds Crewe, Sandra 2006. Biological relatives: Forgotten Caregivers. *Journal of Health & Social Policy* 22 (3 – 4), 12 – 136.

Gauthier, Yvon, Gilles, Fortin & Jeliu, Gloria 2004. Clinical Application of Attachment theory in Permanency planning for Children in Foster Care: The Importance on Continuity of Care. *Infant Mental Health Journal* 25 (4), 379 – 396.

Gordon, Amy L., McKinley, Sharon E, Satterfield, Mattie L & Curtis, Patrick A 2003. A First Look at the Need for Enhanced Support Services for Kinship Caregivers. *Child Welfare* 82 (1), 77 – 96.

Heino, Tarja 2009. Lastensuojelu – kehityskulkuja ja paikannuksia. Teoksessa Johanna Lammi-Tuiskula, Sakari Karvonen & Salme Ahlström (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2009*. Helsinki: Terveyden ja Hyvinvoinninlaitos, 198 – 213.

Henkilötietolaki 22.4.1999/523.

Herrick, Mary Anne & Piccus, Wendy 2005. Sibling connections: The importance of nurturing sibling bonds in the foster care system. *Children and Youth Services Review* 27 (7), 845 – 861.

Holtan, Amy 2008. Family types and social integration in kinship foster care. *Children and Youth Services* 30 (9), 1022 – 1036.

Howe, David 1998. Relationship-based thinking and practice in social work. *Journal of Social Work Practice* 12 (1), 45 – 56.

Hyvärinen, Matti 2006. Kerronnallinen tutkimus.

http://www.hyvarinen.info/material/Hyvarinen-kerronnallinen_tutkimus.pdf

Hämäläinen, Kati 2012. Perhehoitoon sijoitettujen lasten antamat merkitykset kodilleen ja perhesuhteilleen. Akateeminen väitöskirja. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 56/2012. Helsinki: Väestöliitto.

Janhunen, Tarja 2007. Sijoitusten purkautuminen pitkäaikaisessa perhehoidossa. Jyväskylä: Perhehoitoliitto.

- James, Sigrid 2004. Why Do Foster Care Placements Disrupt? An Investigation of Reasons for Placement Change in foster Care. *Social Service Review* 78 (4), 601 – 627.
- Jefferson Smith, Carrie & Monahan, Deborah J 2006. KinNET: A Demonstration Project for a National Support Network for Kinship Care Providers. *Journal of Social Policy* 22 (3 – 4), 215 – 231.
- Koisti-Auer, Anna-Liisa 2008. Sukulaissijaisvanhemmuuden profiili. Lisensiaatintutkimus. Jyväskylä: Pesäpuu ry.
- Kools, Susan M. 1997. Adolescent identity development in foster care. *Family Relations* 46 (3), 263 – 271.
- Koskinen, Simo 2003. Suomalaisen yhteisösofiaalityön kehitys ja nykysuuntaukset. Teoksessa Merja Laitinen ja Anneli Pohjola (toim.) *Sosiaalisen vaihtuvat vastuut*. Jyväskylä: PS-kustannus, 206 – 236.
- Kosonen, Marjut 1996. Maintaining Siblings Relationships – Neglected Dimension in Child Care Practice. *The British Journal of Social Work* 26 (6), 809 – 822.
- Kuusisto-Niemi, Sirpa & Kääriäinen, Aino 2005. Hiljaisen tiedon vallasta näkyvän tiedon valtaan – puheenvuoro tiedon näkyväksi tekemisen puolesta. *Janus* 13 (4), 452 – 460.
- Kääriäinen, Aino 2003. Lastensuojelun sosiaalityö asiakirjoina. Dokumentoinnin ja tiedonmuodostuksen dynamiikka. Akateeminen väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kääriäinen, Aino 2005. Dokumentointi tiedonmuodostuksessa. Teoksessa Mirja Satka, Synnove Karvinen-Niinikoski, Marianne Nylund ja Susanna Hoikkala (toim.) *Sosiaalityön käytäntötutkimus*. Helsinki: Palmenia-kustannus, 157 – 171.
- Laitinen, Merja 2008. Seksuaalinen hyväksikäyttö, petetyksi tuleminen ja yhteisöllisen tuen mahdollisuudet. Teoksessa Irene Roivainen, Marianne Nylund, Riikka Korkiamäki & Suvi Raitakari (toim.) *Yhteisöt ja yhteisöllisyys: Kansalaisen vai asiakkaan asialla*. Jyväskylä: PS-kustannus, 261 – 281.
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812.
- Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/62.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.
- Lehtonen, Heikki 1990. *Yhteisö*. Tampere: Vastapaino.

- Leathers, Sonya J. 2004. Separation from Siblings: Associations with placement adaptation and outcomes among adolescents in long-term foster care. *Children and Youth Services Review* 27 (7), 793 – 819.
- Lämsä, Anna-Liisa 2009. Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytymien sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Akateeminen väitöskirja. Oulu: Oulun yliopisto.
- Maffesoli, Michel 1995. Maailman mieli. Yhteisöllisen tyylin muodoista. Suom. Pekka Sulkunen. Tampere: Gaudeamus.
- Mapp, Susan C. 2002. A framework for family visiting for children in long-term foster care. *Families in Society* 83 (2), 175 – 182.
- Mapp, Susan C. & Steinberg, Cache 2007. Birthfamilies as Permanency Resources for Children in Long-Term Foster Care. *Child Welfare* 86 (1), 29 – 51.
- McMillen, J. Curtis & Groze, Victor 1994. Using Placement Genograms in Child Welfare Practice. *Child Welfare: Journal of Policy, Practice and Program* 73 (4), 307 – 318.
- McFadden, Emily 1998. Kinship Care in United States. *Adopting & Fostering* 22 (3), 7 – 15.
- Mikkonen, Marjo 2008. Helsinkiläistä lastensuojelun perhehoitoa kolmelta vuosikymmeneltä. Helsingin kaupungin sosiaaliviraston tutkimuksia. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto.
- Nivala, Elina 2008. Kansalaiskasvatus globaalin ajan hyvinvointiyhteiskunnassa. Kansalaiskasvatuksen sosiaalipediatrien teoriakehys. Snellman.instituutin A-sarja 24. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Okulov, Seija 2008. ”Yksinolo ois aika orpoo” – vanhusten palveluasumisen yhteisölliset tekijät asukkaiden kokemuksissa. Lisensiaatintutkimus. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Palmer, Sally E. 1995. Maintaining family ties: Inclusive Practice in Foster Care. Washington, DC: Child Welfare League of America Press.
- Perhehoitajalaki 3.4.1992 /312.
- Perry, Brea L. 2006. Understanding Social network disruption: The Case of Youth in foster Care. *Social Problems* 53 (3), 371 – 391.

- Pitkänen, Miia 2008. Yhteiseen elämään - huostassapidon lopettaminen lastensuojelun toimenpiteenä. Lisensiaatintutkimus. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Saarikallio-Torp, Miia 2010, Heino, Tarja, Hiilamo, Heikki, Hytti, Helka & Rajavaara, Marketta 2010. Lapset huostassa, vanhemmat ahdingossa. Teoksessa Ulla Hämäläinen & Olli Kangas (toim.) Perhepiirissä. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 236 – 265.
- Saastamoinen, Mikko 2009. Aikalaiskeskustelua yhteisöllisyydestä. Teoksessa Karin Filander & Marjatta Vanhalakka-Ruoho (toim.) Yhteisöllisyys liikkeessä. Aikuiskasvatuksen 48. vuosikirja. Jyväskylä: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 33 – 66.
- Sanchriano, Andrew & Jablonka, Kary 2000. Keeping Foster Children connected to their biological Parents: the Impact of Foster Parent Training and Support. *Social Work Journal* 17 (3), 185 - 203.
- Saurama, Erja 2002. Vastoin vanhempien tahtoa. Akateeminen väitöskirja. Tutkimuksia 2002: 7. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Scourfield, Jonathan 2006. The challenge of engaging fathers in the child protection process. *Critical Social Policy* 26 (2), 440 – 449.
- Sipilä, Jorma 1989. Sosiaalityön jäljillä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Smith, Maureen C. 1995. A preliminary description on non-school-based friendship in young high-risk children. *Child Abuse and Neglect* 19 (12), 1497 – 1511.
- Smith, Maureen C. 1998. Sibling placement in foster care: An exploration of asocial concurrent preschool-aged child functioning. *Children and Youth Services Review* 20 (5), 389 – 412.
- Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710.
- Staff, Ilene & Fein, Edith 1992. Together or separate: A study of siblings in foster care. *Child Welfare* 71 (3), 257 – 270.
- Stewart, Robert B. & Marvin, Robert S. 1984. Sibling relations: The Role of conceptual Perspective – Taking in Ontogeny of Sibling Caregiving. *Child Development* 55 (4), 1322 – 1332.
- Strijker, Johan, Zandberg, Tjalling & Van der Meulen, Bieuwe F. 2005. Typologies and Outcomes for Foster Children. *Child & Youth* 34 (1), 43 – 56.

- Strozier, Anne L., Elrod, Brent, Beiler, Pam, Smith, Aaron & Carter, Kate 2004. Developing a Network of Support for Relative Caregivers. *Children and Youth Services Review* 26 (7), 641 – 656.
- Teti, Douglas M. & Ablard, Karen E. 1989. Security on Attachment and Infant-Sibling Relationship: A Laboratory Study. *Child Development* 60 (6), 1519 – 1528.
- Thoburn, June, Cooper, Neil, Brandon, Marian & Conolly, Sara 2013. The place of “think family” approaches in child and family social work: Messages from a process evaluation of an English pathfinder service. *Children and Youth Services Review* 35 (2), 228 – 236.
- Tiddy, Suzanne G. 1986. Creative Cooperation: Involving Biological parents in Long-term Foster Care. *Child Welfare: Journal of Policy, Practice and Program*. 65 (1), 53 – 62.
- Tilbury, Clare & Osmond, Jennifer 2006. Permanency Planning in Foster Care: A Research Review and Guidelines for Practitioners. *Australian Social Work* 59 (3), 265 – 280.
- Tönnies, Ferdinand 2002. *Community and society. Gemeinschaft und Gesellschaft*. Translated and edited by Charles P. Loomis. New York: Dover Publications.
- Valkonen, Leena 1995. Kuka on minun vanhempani? Perhehoitotuorien vanhempisuhteet. *Lisensiaatintutkimus. Stakesin tutkimuksia* 52. Saarijärvi: Gummerus.
- Vierula, Tarja 2012. Asiakkaiden ja asiakirjojen väliset suhteet lastensuojelussa. *Vanhempien näkökulma. Janus* 2 (20), 149 – 167.
- Vornanen, Riitta 2006. Perhe – turvattomuutta vai turvaa? Teoksessa Liisa Hokkanen & Maritta Sauvola (toim.) *Puhumattomat paikat. Puheenvuoroja perheestä. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja* 22. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 119 – 141.
- Vähämaa, Pirjo 2008. Tavallisuutta epätavallisissa olosuhteissa. Lastensuojelun perhesijoituksen onnistuminen sosiaalityön kokemustietona. *Lisensiaatintutkimus*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Webster, Daniel, Barth, Richard P. & Needel, Barbara 2000. Placement Stability for Children in Out-of-Home Care: A Longitudinal Analysis. *Child Welfare League of America* 79 (5), 614 – 632.

Whittier, Stephanie, Coon, David & Aaker, Jolyn 2002. Caregivers support interventions. Research Brief No. 10. Washington DC: National Association of State Units on Aging.